CRISTALIZAREA POLITICII EUROPENE DE SECURITATE ŞI APĂRARE A UNIUNII EUROPENE ÎNTRE 1989 ŞI 2001 (I)

SANDA CINCĂ

Abstract. *La présente étude met en évidence les principaux débats politiques dans le cadre de l'Union Européenne concernant l'articulation d'une politique de défense autonome, tout comme une analyse des initiatives ayant permis des significatives évolutions du processus de création de la politique européenne de sécurité et de défense après la fin de la Guerre Froide jusqu'aux Attentats de 11 septembre 2001. Il reste que la periode 2001-2007 fasse l'objet d'une approche distincte, dans le cadre d'une autre étude.*

Apărarea şi diplomaţia fac parte din esenţa suveranităţii naţionale. Acesta a fost şi motivul pentru care, de-a lungul anilor formativi ai Uniunii Europene (UE), aceste domenii au fost ocolite cu prudenţă de către practicienii integrării funcţionale. Transferul autorităţii naţionale efective în planul politicii externe şi de apărare necesita existenţa unei federaţii europene. Prin urmare, cooperarea în acest domeniu a funcţionat în condiţiile unor presiuni contradictorii. Uniunea Europeană s-a dezvoltat conştient ca o putere „civilă", în condiţiile în care securitatea europeană era asigurată prin intermediul NATO, cu garanţiile SUA[1]. Încercările actuale de construcţie a unei politici de apărare comună în cadrul UE au întâmpinat şi întâmpină încă obstacole serioase, cele mai importante fiind legate de divergenţele existente între statele membre privind obiectivele şi o strategie comună europeană, dar şi relaţiile care ar trebui continuate sau dezvoltate faţă de SUA şi NATO. Pe de o parte, apărarea este un domeniu la care statele nu pot renunţa foarte uşor, fiind strâns legat de atributele suveranităţii statale şi afectând în mod direct interesul naţional propriu. Pe de altă parte, o apărare europeană autonomă este dificil de stabilit, în condiţiile în care timp de aproape 50 de ani apărarea europeană a fost indestructibil legată de NATO şi de prezenţa SUA pe continent, la aceasta adăugându-se şi relaţia privilegiată pe care unele state europene o au cu acestea. De aceea, astăzi nu putem vorbi despre existenţa unei apărări europene propriu-zise, ci doar despre un sistem de apărare a Europei.

[1] William Wallace, *Politica externă şi de securitate*, cap. 17, p. 405, în: Helen Wallace, William Wallace şi Mark A. Pollack (coord.), *Elaborarea politicilor în Uniunea Europeană*, ed. a V-a, Institutul European din România, 2005.

Rev. Şt. Pol. Rel. Int., **IV**, *2*, p. 76–92, Bucureşti, 2007.

Dacă, imediat după sfârşitul celui de-al doilea război mondial, problema securităţii şi a apărării în Europa nu a constituit o prioritate în privinţa cooperării interstatale — atâta vreme cât americanii asigurau umbrela protectoare, fiind prezenţi pe continent în baza Tratatului Nord-Atlantic — la începutul anilor ’90, odată cu sfârşitul Războiului Rece şi dispariţia structurii de putere bipolare a lumii, desfiinţarea Tratatului de la Varşovia şi, mai apoi, datorită crizelor succesive şi confruntărilor armate din Europa şi din zonele adiacente, noile riscuri şi ameninţări la adresa mediului de securitate şi sistemului de relaţii internaţionale valabil au influenţat profund procesele integratoare şi reformatoare la nivelul UE. Una din cele mai importante dimensiuni ale acestor procese a fost cea a securităţii şi apărării în domeniul politicii externe. Problema creării unui instrument viabil care să permită acţiunea eficientă a Uniunii în planul gestionării evoluţiilor din cadrul mediului de securitate în emergenţă în aceşti ani şi, prin aceasta, să creeze condiţiile participării UE la modelarea noului sistem al relaţiilor internaţionale a devenit prioritară. Conflictele care au izbucnit în Europa după căderea Zidului Berlinului, în 1989, au convins conducătorii Uniunii de necesitatea unei acţiuni comune eficiente. Evoluţia dimensiunii de securitate şi de apărare din cadrul UE se impune a fi interpretată în primul rând din perspectiva crizelor**,** tensiunilor, conflictelor, apariţiei terorismului, evenimente care au influenţat dezvoltarea Uniunii Europei Occidentale (UEO) şi a UE, precum şi relaţia UEO/UE cu NATO şi Statele Unite, relaţii care sunt parte a procesului de construcţie europeană**.** Din această perspectivă, în cele ce urmează, vom evidenţia principalele puncte ale dezbaterii politice în cadrul UE privind crearea unei politici de apărare autonome şi o analiză a iniţiativelor care au permis evoluţii semnificative ale procesului de creare a politicii de apărare europeană până în anul 2001, urmând ca perioada 2001-2007 să facă obiectul unei abordări separate.

Începând cu 1949, politica externă şi de apărare a fost coordonată de cele mai multe state vest-europene în cadrul larg al Tratatului Atlanticului de Nord, sub conducerea Statelor Unite. Pe toată durata Războiului Rece, menţinerea angajamentului Statelor Unite a părut vitală pentru securitatea acestor state. Niciunul dintre cele trei tratate fondatoare ale Comunităţii Europene nu a abordat politica externă, ca să nu mai vorbim de politica de apărare. O primă etapă a proiectului unei apărări europene a fost marcată de semnarea, la 17 martie 1948, a *Tratatului de apărare colectivă de la Bruxelles/Tratatului de Alianţă de la Bruxelles*, prin care Franţa, Marea Britanie, Belgia, Luxemburg şi Olanda s-au angajat să-şi acorde asistenţă mutuală, cu scopul de a face faţă oricărei agresiuni din exterior. În fapt, Tratatul a fost conceput ca un răspuns la acţiunile sovietice de a-şi impune controlul asupra ţărilor Europei Centrale. Acest tratat a fost influenţat şi chiar modelat de înfiinţarea la 4 aprilie 1949 a Organizaţiei Tratatului Atlanticului de Nord (NATO). În octombrie 1950, Franţa, nemulţumită de planul reînarmării RFG elaborat de SUA, a venit cu un contraproiect (*Planul Pleven*) pentru constituirea unei *Comunităţi Europene de Apărare* (CEA) — care preconiza instituirea unei armate europene deplin integrate, condusă de un ministru european al apărării — care să funcţioneze în cadrul CECO, creată în 1951. În mai 1952, Tratatul CEA a fost adoptat. Însă la 30 august 1954, din cauza neînţelegerilor politice dintre ţările fondatoare, Franţa a respins proiectul care instituia

CEA. Ulterior, la 23 octombrie 1954 a avut loc semnarea *Acordurilor de la Paris* care au modificat *Tratatul de Alianță de la Bruxelles* pentru a permite Germaniei Federale să participe la Alianța Nord- Atlantică, în condiții acceptabile pentru vecinii săi. Astfel, celor 5 state semnatare ale Tratatului de la Bruxelles li s-au alăturat Italia și Germania (foste inamice în timpul celui de-al doilea război mondial). Noua organizație a primit numele de *Uniunea Europei Occidentale* (UEO)[2]. Art. V al Tratatului fondator al UEO preciza că „în cazul în care una din Înaltele Părți Contractante ar fi obiectul unei agresiuni armate în Europa, celelalte îi vor acorda, conform Cartei Națiunilor Unite, ajutor și asistență prin toate mijloacele care le stau în putință, militare și de altă natură". La rândul său, art. IV stipula că „Părțile Contractante și organele stabilite de ele vor lucra în strânsă cooperare cu NATO"[3]. Aceste două articole au ghidat participarea membrilor UEO la proiectul apărării comune și la activitățile NATO. UEO a fost, până la Tratatul de la Amsterdam, singura organizație europeană care a gestionat apărarea și securitatea. Deși întărea mai vechiul Tratat de alianță, UEO a rămas o entitate simbolică fără putere sau cooperare reală în fața NATO, mai ales în timpul Războiului Rece[4]. Principalul său rol a rămas cel legat de dezvoltarea forțelor nucleare autonome franceze și britanice (mai ales după evenimentele legate de Canalul de Suez și conflictele create de decolonizare, asigurând neutralitatea altor țări europene în aceste conflicte și evitând să lase apărarea Europei Occidentale să revină unicului control american al NATO)[5].

Evenimentele care s-au succedat în ultimul deceniu al secolului al XX-lea: unificarea Germaniei (1989-1990), prăbușirea URSS (1990-1991), primul război din Golf (1991), dezintegrarea Iugoslaviei (1991), au dus la relansarea politicii externe de securitate și apărare și la primele misiuni civile și militare conduse de UE.

Apariția PESC din cadrul UE și a IESA în cadrul NATO (1991-1996)

La începutul anilor '90, pe măsură ce schimbările din Europa Centrală și de Est au făcut loc dezordinii și conflictelor, a devenit tot mai auzită ideea că, dacă Europa voia să fie luată în seamă, trebuia să își creeze capacitatea de reacție independentă — din punct de vedere politic, diplomatic și militar — la crizele de la propriile granițe. Dezmembrarea fostei Iugoslavii, evenimentele ulterioare

---

[2] Vezi Liviu Mureșan, Adrian Pop, Florin Bonciu, *Politica europeană de securitate și apărare — element de influențare a acțiunilor României în domeniul politicii de securitate și apărare*, Institutul European din România, București, 2004, pp. 14-15.

[3] Constantin Valentin, *Documente de bază ale Comunității Europene și Uniunii Europene*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 55.

[4] Pentru a urmări evoluția dimensiunii de securitate și apărare în perioada Războiului Rece, a se vedea: Ioan C. Lucinescu, *Tentative de creare a unui sistem de securitate și apărare european în perioada războiului rece*, în *Revista de Științe Politice și Relații Internaționale*, Tomul III, nr.4/2006, Editura ISPRI, București, pp.71-79; Karen E. Smith, *Politica externă a UE*, Editura Trei, București, 2004 și Raoul Girardet (coord.), *Apărarea Europei*, Institutul European, Iași, 2005.

[5] A se vedea, Angela Banciu (coord.), *Integrarea europeană. Repere istorice și evoluții instituționale contemporane*, Editura Politehnica Press, București, 2006, p. 266.

din Croația, Bosnia și apoi din Kosovo au amplificat aceste apeluri. Trebuie subliniat faptul că în acest interval de timp, în planul securității europene și euro-atlantice au avut loc două procese care s-au dezvoltat în strânsă legătură: realizarea *Identității Europene de Securitate și Apărare* (IESA) în cadrul NATO, și a *Politicii Externe și de Securitate Comună* (PESC) în cadrul UE, care reflectau implementarea a două concepte complementare și nu concurențiale, și principiul „separabil, dar nu separat" de NATO în privința utilizării forțelor și mijloacelor[6]. Conceptul de Identitate Europeană de Securitate și Apărare a apărut și s-a dezvoltat în cadrul NATO, în a doua jumătate a anilor '80, în urma Declarației *Summit-ului UEO de la Roma*. Declarația de la Roma a confirmat dorința celor 7 membri de atunci ai UEO de a coopera în interiorul organizației prin armonizarea punctelor de vedere asupra problemelor specifice legate de securitatea europeană. Conceptul de Politică Externă și de Securitate Comună a fost formulat la Maastricht, în 1993, ca pilon interguvernamental al UE, care mai târziu a fost dezvoltat prin Tratatele de la Amsterdam și Nisa. Ulterior, în cadrul acestui pilon s-a conturat Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA), care s-a cristalizat în cadrul Consiliului European de la Köln din 1999.

În anul 1989, 9 din 12 ministere ale apărării și ale forțelor armate UE (toate cu excepția Franței, Spaniei și Irlandei) colaborau în interiorul structurii militare integrate a NATO. Conferința Interguvernamentală (CIG) din 1990-1991, lansată pentru negocierea Tratatului de la Maastricht (TUE), nu a intenționat să se concentreze în mod direct asupra uniunii politice a UE, însă datorită evenimentelor apărute la nivel european și internațional, au adus PESC pe agenda CIG. În martie 1990, guvernul belgian a propus o a doua CIG care să formuleze o „uniune politică". Franța și Germania au aprobat de comun acord inițiativa belgiană, propunând ca CIG să formuleze o PESC, drept trăsătură centrală a UE.[7] În cadrul negocierilor au existat diferențe de opinii importante cu privire la legătura dintre uniunea economică și cea politică, precum și o opoziție puternică față de recunoașterea faptului că angajamentele retorice implicau resurse reale și obligații practice. Franța și Marea Britanie s-au opus transferului de autoritate asupra politicii externe din cadrul interguvernamental sigur în cel comunitar propriu-zis. În ceea ce privește politica de securitate și apărare, exista un clivaj între „atlantiști" (Marea Britanie, Olanda și Portugalia), care se împotriveau oricărei slăbiri semnificative a cadrului NATO, și „europeniști" (Franța, Belgia și Italia), Germania poziționându-se la mijloc. De-a lungul CIG, negocierile cu privire la rezultatele dorite ale politicii de securitate și apărare au fost astfel întârziate de chestiuni ideologice și constituționale. Germania era guvernul cel mai hotărât în a face presiuni pentru formularea și implementarea PESC. Când Irakul a invadat Kuweitul, în august 1990, Marea Britanie a răspuns apelurilor Statelor Unite pentru sprijin militar prin trimiterea unei divizii blindate. Franța, în schimb, s-a angajat mai puțin — avea forțe convenționale învechite din care a format o divizie incompletă dotată cu armament ușor — pe care SUA a considerat-o de

[6] A. Banciu, *op. cit*. p. 269.
[7] W. Wallace, *op. cit*., p. 411.

utilitate marginală. Germania a contribuit în mod semnificativ la costurile financiare ale operațiunilor militare, fără nicio implicare militară. Sprijinul Italiei a constat în punerea la dispoziție a navelor și avioanelor sale, iar Belgia a respins o solicitare britanică de a furniza muniție forțelor sale din Golf.[8] Evoluțiile care au avut loc la granițele UE pe parcursul negocierilor din cadrul CIG '90-'91 au făcut ca anumite probleme sensibile ale CIG să rămână nerezolvate[9]. Izbucnirea conflictelor din Iugoslavia a fost un prilej pentru cei 12 membri ai UE să-și testeze capacitatea de acțiune externă. Miniștrii s-au întâlnit pentru a discuta principiile viitoarei politici comune, dar au descoperit că nu sunt de acord în ceea ce privește acțiunile imediate. Statele membre s-au divizat: pe de o parte, Franța și Marea Britanie erau atașate de *statusqou*-ul teritorial al Europei, și deci de menținerea Iugoslaviei; pe de altă parte, Germania considera că popoarele au dreptul de a exista prin ele însele, și a susținut ieșirea din federație[10]. Miniștrii de externe erau astfel implicați și în negocierea termenilor sub care ar fi putut să acționeze împreună, în timp ce erau expuși presiunilor externe puternice de a acționa în comun într-un mediu internațional aflat într-o schimbare rapidă. Încercarea de a stabili un armistițiu în Croația a dus la detașarea unor forțe de menținere a păcii sub auspiciile ONU. Spre sfârșitul CIG, Germania, care a exercitat presiuni pentru a obține un angajament ferm față de PESC, a amenințat că va recunoaște unilateral Croația în pofida faptului că partenerii săi nu erau de acord să facă acest lucru. În paralel, aveau loc negocieri cu privire la legătura potrivită dintre UE și UEO. În această privință, olandezii (alături de britanici) și-au imaginat UEO ca pe o *punte* permanentă ce leagă UE de NATO, iar francezii (sprijiniți de belgieni, italieni și spanioli) au văzut-o ca pe un *feribot*, care să transfere în mod treptat funcțiile de apărare dinspre NATO către Uniune[11]. Marea Britanie și Italia a propus să redefinească UEO ca pilon european al NATO, înzestrat cu o *Forță de Reacție Rapidă* UEO, bazată pe o dublă finanțare, din partea NATO și a guvernelor naționale. Franța și Germania s-au opus și au propus transformarea brigăzii franco-germane[12] într-un *Eurocorp*, ca bază a unei structuri militare europene integrate. Opțiunile cu privire la integrarea apărării europene erau imposibil de analizat fără a stabili mai întâi cum ar putea afecta relațiile cu Alianța Atlantică și UE. Astfel, SUA au avut un rol activ de-a lungul dezbaterii întregului dosar cu privire la politica externă și de apărare comună din cadrul CIG, fiind hotărâte să mențină supremația NATO în Europa de după Războiul Rece. SUA erau îngrijorate că punerea în aplicare a PESC putea ridica două probleme: o duplicare inutilă a capacităților NATO și o discriminare a statelor euro-

---

[8] *Ibidem*, p. 412.

[9] Astfel, noile regimuri din estul UE făceau eforturi pentru a obține concesii comerciale și promisiunea aderării; dispariția amenințării sovietice a încurajat ministerele de finanțe din Europa de Vest să reducă cheltuielile legate de apărare; miniștrii de Externe erau preocupați de negocierile SUA-Comunitatea Europeană în etapele finale ale Rundei Uruguay; totul a culminat cu izbucnirea crizei iugoslave, în iunie 1991.

[10] Philipe Moreau Defarges, *Instituțiile europene*, Editura Amarcord, Timișoara, 2002, p. 220.

[11] W. Wallace, *op. cit.*, p. 413.

[12] Brigada franco-germană a fost constituită în octombrie 1988 și cuprindea 4.200 de persoane. A devenit funcțională în octombrie 1990, iar la 14 octombrie 1991, Corpul de armată franco-britanic număra 40.000 de oameni.

pene care nu sunt membre ale UE[13]. La Summit-ul NATO de la Roma din 7-8 noiembrie 1991, Alianța a adoptat *Primul Concept Strategic*, care a prevăzut dezvoltarea unor forțe europene de apărare multinaționale, dar a reafirmat întâietatea NATO ca forum de cooperare în domeniul securității și apărării pentru o Europă unită. S-a reiterat ideea că „identitatea europeană de securitate și apărare"[14] nu reprezintă o contrapondere la eforturile euro-atlantice în sfera securității și apărării, ci dimpotrivă.

Tratatul de la Maastricht (TUE) a recunoscut UEO drept parte integrantă în dezvoltarea Uniunii, care își păstrează autonomia din punct de vedere instituțional și are sarcina de a elabora și implementa decizii și acțiuni cu implicații în domeniul apărării. Conceptul de PESC apare, în mod oficial, prin înscrierea sa în textul Tratatului de la Maastricht (intrat în vigoare la 1 noiembrie 1993), în Titlul V: *Dispoziții privind politica externă și de securitate comună* (art. J1-11)[15]. Politica externă de securitate comună a fost reglementată prin proceduri intergu-vernamentale (decizii luate cu unanimitate, slabă implicare a Comisiei și a Parlamentului). Metodele PESC, spre deosebire de metoda comunitară, proprie integrării economice, s-au conturat prin cooperarea sistematică între statele membre pentru conducerea politicilor și prin punerea graduală în practică a unor acțiuni comune, în domeniile în care statele membre au interese în comun. Tratatul a mai precizat că PESC nu afectează caracterul specific al politicii de securitate și apărare a statelor membre și respectă obligațiile ce decurg pentru anumite state din Tratatul Atlanticului de Nord. Tratatul menționa că, în timp, PESC trebuia să conducă la o apărare comună. Formularea aceasta menaja preocupările statelor care considerau necesară afirmarea unei identități europene în ceea ce privește apărarea și ale celor care nu doreau să-și asume riscul unei diluări a relațiilor de solidaritate contractate în cadrul Alianței Nord-Atlantice. Configurarea conceptului de apărare comună a marcat un pas înainte în ambiția de a progresa pe calea unei Uniuni complete, care să includă o dimensiune strategică și militară.

La numai câteva luni după ce s-a semnat Tratatul de la Maastricht (7 februarie 1992), în Bosnia și Herțegovina au început confruntările militare între minoritatea sârbă și ceilalți locuitori. Acest incident a dus la desfășurarea de trupe ONU în regiune. UE s-a străduit atunci, fără succes, să negocieze o soluție politică la această criză. Întrucât UE nu dispunea de propriile sale efective militare, statele membre nu au putut interveni decât sub egida forțelor ONU și ale NATO, care au fost trimise ulterior în regiune. În acest sens, britanicul David Owen din partea UE, împreună cu norvegianul T. Stoltenberg, au conceput la 21 august 1993 un plan menit să păstreze unitatea Bosniei-Herțegovina. În aprilie 1994, „Grupul de contact" (format din SUA, Franța, M. Britanie, Germania și Rusia)

---

[13] Vezi: Kupchan Charles, *In Defence of the European Defence: An American Perspective*, Survival, vol. 42, nr. 2, 2000.

[14] W. Wallace, *op. cit*., p. 413. Ideea unui pilon european în cadrul NATO a fost încurajată și acceptată de NATO încă din 11 decembrie 1987, în cadrul Consiliului Alianței.

[15] Călin-Radu Ancuța and Zsuzsa Bereschi (eds.), *European Union Foreign, Security and Defence Policy. Basic Documents*, Romanian Institute of International Studies „Nicolae Titulescu", Bucharest, 2003, pp. 38-44.

a încercat să aplice planul Owen-Stoltenberg. Astfel, în octombrie 1993, misiunea UE a fost aceea de a furniza ajutoare umanitare şi de a administra oraşul Mostar din Bosnia-Herţegovina (administare care s-a prelungit până în 1996), iar la începutul lunii iulie 1994, UEO a contribuit cu un contingent de poliţie[16].

În ceea ce priveşte înfiinţarea forţelor armate comune, ulterior semnării Tratatului de la Maastricht, semnalul a fost dat de Franţa şi Germania, care au creat în cadrul Summit-ului franco-german din 22 mai 1992 *Eurocorp*-ul (Corpul European)[17], căruia i-au fost stabilite următoarele misiuni: apărarea comună a Europei sub egida NATO şi UEO, menţinerea păcii în zonele de criză şi acţiuni umanitare. Din punct de vedere politic, momentul ales la începutul anilor '90 a reprezentat soluţia de compromis faţă de răcirea relaţiilor franco-germane în momentul unificării: Franţa dorea să menţină trupe pe teritoriul Germaniei unificate, fiind obligată în acelaşi timp să trateze fostul adversar ca şi partener egal. Chiar dacă, la început, această iniţiativă a fost tratată cu nepăsare de către Marea Britanie şi Olanda, după puţin timp aceste două ţări s-au oferit şi ele să colaboreze pentru consolidarea corpului de armată comun, în urma obţinerii unor asigurări cu privire la preeminenţa NATO în domeniul apărării colective a aliaţilor[18]. Sub impuls francez s-au înfiinţat alte două structuri instituţionale permanente ale UEO: Institutul pentru Studii de Securitate de la Paris (1990) şi Centrul Satelitar de la Torrejon (1991).

Un reper esenţial în evoluţia post-Război Rece a UEO l-a reprezentat Reuniunea ministerială UEO de la Bonn, din 19 iunie 1992, la care au participat miniştrii Afacerilor Externe şi ai Apărării din statele membre ale UE/UEO. Miniştrii au formulat *Declaraţia de la Petersberg* care, pe baza Tratatului de la Maastricht, a enunţat liniile directoare pentru dezvoltarea viitoare a organizaţiei şi a subliniat rolul distinct al UEO în desfăşurarea unor operaţiuni de menţinere şi impunere a păcii. Potrivit *Declaraţiei*, secţiunea II, *Despre consolidarea rolului operaţional al UE*, al. 4: „Separat de contribuţia la apărarea comună, în conformitate cu Art. 5 din Tratatul de la Washington, şi respectiv, Art. V din Tratatul de la Bruxelles, modificat, unităţile militare ale statelor membre UEO, acţionând sub autoritatea UEO, pot fi angajate pentru: misiuni umanitare şi de salvare; misiuni de menţinere a păcii; misiuni ale forţelor combatante în gestionarea crizelor, inclusiv impunerea păcii"[19]. Practic, la Bonn, s-a decis extinderea spectrului de misiuni pe care le poate îndeplini UEO, denumite generic *misiuni Petersberg*. Membrii UEO s-au angajat astfel să susţină acţiunile de prevenire a

---

16 George Poede, *Instituţii de securitate*, p. 80, în revista *Studii de Securitate*, Editura Cavallioti, Bucureşti, 2005, şi P.M. Defarges, *op. cit.,* p. 188.

17 Această iniţiativă continua cooperarea bilaterală franco-germană, care a demarat în 1963, în contextul juridic fixat de Tratatul de la Élysée. Scopurile creării acestui corp de armată comun franco-german au fost să contribuie la apărarea Europei în conformitate cu Art. 5 al Tratatului fondator al UEO, să menţină pacea şi să asigure asistenţa umanitară în afara zonei de acţiune a NATO.

18 În ianuarie 1993 a fost încheiat un acord între şefii de stat major ai celor cinci state membre ale Eurocorp (Franţa, Germania, Belgia, Spania şi Luxemburg) şi de Comandamentul Suprem al Forţelor Aliate din Europa. Eurocorp urma să devină operaţional în 1995, urmând să reunească o forţă de 60.000 de oameni. Statul Major al Eurocorp era multinaţional. Timp de 6 luni de zile, martie-octombrie 2000, Statul Major al Eurocorp a fost trimis în Kosovo pentru a se deprinde cu situaţiile dificile.

19 Călin-Radu Ancuţa, Zsuzsa Bereschi, *op. cit*., p. 32.

conflictelor şi de menţinere a păcii, în cooperare cu alte instituţii de securitate. S-a hotărât crearea unei *Celule de Planificare Militară* şi punerea la dispoziţie a unor unităţi militare operative din trupele de uscat, aviaţie şi marină militară, care să rămână dislocate pe teritoriile de origine, dar, la nevoie, să acţioneze împreună sub comanda UEO. Aceste forţe urmau să fie constituite într-o structură comună — *FAWEU* (*Forces Answerable to the Western European Union*) — şi apoi să îndeplinească cele trei tipuri de „misiuni Petersberg". Misiunea principală a *Celulei* consta în pregătirea operaţiunilor sub egida UEO, la care se adăugau şi responsabilităţile pe linia gestionării FAWEU[20]. Rivalitatea franco-britanică asupra forţelor europene comune s-a atenuat. Brigada franco-germană extinsă acum la *Eurocorp,* căreia i s-au alăturat contingente mixte spaniole şi belgiene, urma a fi repartizată UEO, alături de alte forţe europene mixte din NATO (cea mai importantă fiind *Corpul de Reacţie Rapidă* condus de britanici). La sfârşitul anului 1993, a avut loc un dialog confidenţial franco-britanic cu privire la apărare, în urma căruia, în cadrul Summit-ului de la Chartres din 1994, a fost înfiinţat *Grupul Aerian European* (GAE)[21]*,* care avea ca obiective să realizeze o complementaritate tehnică între cele două forţe aeriene naţionale şi să asocieze Marea Britanie, din punct de vedere politic, procesului multinaţional. GAE a fost extins în 1999, pentru a include Germania, Olanda, Belgia şi Spania. Două noi unităţi multinaţionale, *Eurofor* (Forţa Europeană de Uscat) şi *Euromafor* (Forţa Maritimă Europeană), au fost create de către Franţa, Spania şi Italia la 15 mai 1995, în urma Reuniunii ministeriale a UEO de la Lisabona[22].

Un alt reper fundamental în evoluţia UEO l-a constituit adoptarea, în cadrul Consiliului ministerial de la Madrid din 14 noiembrie 1995, a unui document privitor la un concept comun de securitate europeană al ţărilor actuale şi viitoare membre ale UEO — „Securitatea europeană: un concept comun al celor 27 de ţări UEO". Paşi hotărâtori în dezvoltarea UEO au fost făcuţi odată cu consolidarea cooperării europene în sfera industriei de armament. Avem în vedere constituirea, în octombrie 1997, a *Organizaţiei Vest-Europene de Armament* şi întemeierea, în septembrie 1998, a *Organizaţiei de Cooperare Comună în materie de Armament*.

Conform deciziilor luate de către UE, UEO a fost inclusă în cadrul securităţii europene şi a îndeplinit diferite misiuni de teren. Prima misiune de acest tip, se referă la decizia Consiliului UEO din iulie 1992 ca forţele navale ale UEO să participe la monitorizarea embargoului impus fostei Iugoslavii în Marea Adriatică. Consiliul UEO şi NATO s-au întrunit pe 8 iunie 1993 pentru a aproba un concept combinat pentru o operaţiune comună în sprijinul Rezoluţiei 820 a ONU. Acordul a stabilit comanda unificată pentru *Operaţiunea Sharp Guard*, care a început pe 15 iunie 1993. În decursul acestei operaţiuni, UEO a desfăşurat

---

[20] Angela Banciu, *op. cit*. p. 269.

[21] William Wallace, *op. cit*., p. 414.

[22] Prima este o unitate terestră uşoară, mobilă, concepută pentru intervenţii în cazul crizelor de joasă intensitate sau pentru acţiuni umanitare şi dotată cu 10.000 de oameni. Cea de-a doua este o forţă maritimă, dotată cu capacităţi aeronavale.

patru vapoare, șase patrule maritime și alarme aviatice. Altă operațiune a avut loc la 5 aprilie 1993, în urma deciziei Consiliul UEO ca statele membre ale UEO să acorde ajutor Bulgariei, Ungariei și României, în eforturile lor de a aplica sancțiunile impuse de ONU pe Dunăre. UEO a desfășurat trupe de poliție și a efectuat operațiuni vamale. Apoi, la solicitarea UE, pe baza art. 542 al Tratatului privind UE, UEO a implementat o acțiune comună cu scopul deminării unui teren în cadrul Misiunii de ajutoare în deminare din Croația — operațiunile au început pe data de 10 mai 1999. UEO a furnizat consultanță, expertiză tehnică și sprijin pentru CROMAC (*Croatian Mine Action Centre*). Și nu în ultimul rând, ca răspuns la cererea UE, adresată în baza art. J4.2 al Tratatului UE (TUE), în noiembrie 1998, *UEO Satellite Centre* a participat la misiunea de supraveghere generală a securității în Kosovo[23]. În Orientul Apropiat, față de conflictul israeliano-palestinian, UE a furnizat ajutor public pentru palestinieni. În septembrie 1996, Uniunea a trimis un delegat special permanent în regiune, spaniolul M. A. Moratinos.

UE a întâmpinat dificultăți considerabile în formularea unei politici coerente privind criza iugoslavă și, deși a fost implicată militar în rezolvarea conflictului, nu a putut face acest lucru fără ajutorul NATO. Astfel, pe măsură ce criza iugoslavă evolua, vest-europenii s-au adresat SUA pentru ca acestea să preia conducerea. În replică, administrația americană a semnalat în mod clar faptul că europenii sunt cei care trebuie să-și asume responsabilități. Numai că UEO nu avea structurile de comandă și control pentru a pregăti intervenția complexă necesară în Croația și Bosnia. SUA au fost foarte critice față de politicile vest-europene ezitante și incoerente în fosta Iugoslavie, dar au existat, de asemenea, politici conflictuale și în interiorul Washingtonului. Francezii și britanicii au pus la dispoziție cele mai mari forțe de pe teren, spaniolii și olandezii au contribuit de asemenea cu contingente importante. Danemarca, Finlanda, Suedia și Norvegia aveau trupe în Bosnia și Croația la începutul anului 1995 — într-un batalion nordic comun. Atitudinile franceze față de NATO și de Marea Britanie s-au schimbat atât datorită experienței cooperării cu forțele britanice pe teren, cât și datorită recunoașterii utilității activelor militare NATO, acum parțial sub comandă franceză.

Următorul pas în realizarea componentei de apărare a UE s-a făcut cu ocazia Summit-ului NATO din Bruxelles din ianuarie 1994, când statele NATO și-au exprimat sprijinul față de consolidarea unei *Identități Europene de Securitate și Apărare* (IESA) în cadrul NATO, prin intermediul UEO ca o componentă a UE. În acest context a fost creat și instrumentul de *Forțe Operative Multinaționale Interarme* (Combined Joint Tasks Forces, CJTF) al căror scop era să dea posibilitatea UEO să organizeze și să conducă operațiuni militare fără implicarea directă a Statelor Unite, cu folosirea facilităților NATO. Condiția era ca, după utilizare, acestea să revină sub controlul NATO. Pentru planificarea activităților Forțelor Multinaționale Interarme și în sprijinirea Identității Europene de Securitate și Apărare, în cadrul NATO a fost creată o *Unitate Specială de Planificare*

---

23 George Poede, *op. cit*., pp. 79-80.

(Combined Joint Planning Staff — CJPS)[24]. Urmarea firească a fost crearea așa numitelor forțe destinate a răspunde solicitărilor UEO — *FAWEU* — ce includ: *Eurocorps, Eurofor și Euromarfor*, forțe aflate acum la dispoziția UE și NATO. Totodată, a fost lansată ideea așa-numitelor „capacități separabile, dar nu separate", care trebuiau să răspundă cerințelor europene dar, în egală măsură, să contribuie și la securitatea Alianței. Cu acest prilej, Franța a luat din nou în considerare participarea în structura militară integrată a NATO. Conceptul de IESA asupra căreia convenise Alianța Atlantică exprima disponibilitatea SUA de a accepta „sensibilitățile" franceze, precum și presiunile SUA în sensul ca aliații europeni să joace un rol mai mare în menținerea securității propriei lor regiuni. Intrarea Franței în structura militară integrată a NATO ar fi permis dezvoltarea unui pilon european mai puternic în interiorul Alianței. Franța dorea o integrare franceză completă în cadrul structurii militare a NATO. J. Chirac, președintele Franței, într-un discurs în cadul Congresului SUA în 1996, a subliniat faptul că Franța așteaptă o „europenizare" veritabilă a Alianței. J. Chirac a cerut apoi în mod public ca un ofițer francez să preia comanda sudică a NATO, contestând direct prioritățile strategice ale SUA în estul Meditaranei. Washingtonul, însă, a refuzat această solicitare[25].

Articularea unei politici comune de securitate și apărare, 1996-1998

Conflictul bosniac nu a fost unica problemă asupra căreia statele membre ale UE au descoperit că este dificil să ajungă la o abordare comună. Angajamentul francez în conflictele din Zair și Ruanda și *veto*-ul constant al guvernului grec față de recunoașterea Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei au constituit motive de nemulțumire pentru partenerii lor. Aderarea în 1995 a încă trei state (Austria, Finlanda și Suedia) a complicat și mai mult încercările de a adăuga politica de apărare pe lista responsabilităților UE. Franța, Germania și Marea Britanie erau jucătorii cheie în ceea ce privește evoluția spre o politică externă de securitate comună mai eficientă. Atitudinile Franței și Marii Britanii, opuse timp de 40 de ani în dezbaterea cu privire la cadrul european *versus* cel atlantic de politică externă și de apărare, au ajuns să conveargă. Guvernul francez și-a modelat în mod explicit perspectiva de apărare, după războiul din Golf, conform celei britanice, renunțând la ideea unei armate de cetățeni bazate pe recrutare, concentrându-se acum pe constituirea unei forțe militare mai mici, mai bine echipată și mai ușor de desfășurat. Cooperarea pe teren în Bosnia a construit un respect reciproc între forțele militare franceze și cele britanice. La nivel politic, britanicii și francezii împărtășeau frustrări similare față de reafirmarea hegemoniei SUA asupra Balcanilor. *Acordurile de la Dayton*[26] din noiembrie 1995,

---

[24] A se vedea *Comunicatul* Summit-ului NATO de la Bruxelles, 1994, la http:/www.nato./int/docu/comm/c940111a.htm.

[25] Susan Senior Nello, *The European Union. Economics, Policies and History*, The McGraw-Hill Education Shoppenhangers Road, Maidenhead, Berkshire, 2005, p. 402.

[26] Acorduri de pace prin care se pune capăt războiului din Iugoslavia. A se vedea în acest sens, P.M. Defarges, *op. cit*., p. 207.

semnate la Paris la 14 decembrie 1995, asupra Bosniei-Herțegovina, negociate de administrația Clinton, chiar dacă au urmărit în linii mari *Planul Owen-Stoltenberg* din 1993, au confirmat marginalizarea UE. Supravegherea punerii în aplicare a *Acordurilor de la Dayton* a fost asumată de NATO (prin *Implementation Force* — IFOR — căreia i-a succedat *Stabilisation Force* — SFOR). Aliații europeni au trebuit să accepte Acordurile, chiar dacă acestea reprezentau o înțelegere mai puțin generoasă pentru bosniaci decât propunerile anterioare ale UE (Planul Owen-Stoltenberg din 21 august 1993), pe care Statele Unite refuzaseră să le sprijine. Toate acestea au contribuit la o convergență a atitudinilor între Londra și Paris, deși euroscepticismul din interiorul partidului conservator și din presa britanică încă persista. Această convergență a devenit mai evidentă după alegerea unui guvern laburist în mai 1997.[27]

Un document de referință în evoluția UEO l-a reprezentat *Declarația de la Ostened*, din 19 noiembrie 1996, pe baza căreia s-a declanșat procesul de regrupare, restructurare și concentrare a industriilor militare din spațiul UE — ca fundament material al UEO — și crearea pieței unice, integrate de armament a UE/UEO[28].

Negocierile din cadrul CIG 1996-1997, lansate pentru revizuirea Tratatului de la Maastricht (TUE), s-au derulat în paralel cu evoluțiile din cadrul NATO. Francezii și americanii au încercat să găsească un compromis între pozițiile lor anterior ireductibile, apărute cu privire la *Noul Concept Strategic* al NATO din 1991. În mod paradoxal, convergența franco-britanică în domeniul apărării nu a fost reflectată în rezultatul oficial al acestei CIG. Datorită angajamentului față de suveranitate al propriilor parlamente și al opiniei publice, ambele guverne au fost reticente în a recunoaște cât de departe au mers. Astfel, Franța și M. Britanie s-au concentrat pe cooperarea practică (o abordare cu mai mult conținut, dar mult mai puțin simbolism), decât cea care caracteriza cooperarea franco-germană în domeniul apărării). Ministrul german de Externe a fost entuziasmat de o integrare mai profundă în domeniul apărării. Guvernele finlandez și suedez, membre noi și țări neutre, au fost susținătoare puternice ale unei asocieri mai strânse între UEO și UE în gestionarea crizelor, prevenirea conflictelor și menținerea păcii. Blocarea accederii Franței spre o reintegrare completă în cadrul structurii militare a NATO i-a lăsat pe italieni, luxemburghezi, belgieni și spanioli în poziția de a fi cei mai influenți protagoniști ai fuziunii UEO și UE, în faza finală a CIG.[29]

Prevederile în legătură cu PESC cuprinse în TUE 1993 au fost revizuite prin Tratatul de la Amsterdam (TCUE) din 2 octombrie 1997 (intrat în vigoare la 1 mai 1999). Revizuirea Titl. V[30] a avut drept scop îmbunătățirea eficacității și profilului acestei politici. Tratatul a extins votul cu majoritate la anumite domenii de politică externă și a creat funcția de *Înalt Reprezentant* pentru PESC, care a fost cumulată cu aceea de Secretar General al Consiliului UE. Un alt

[27] W. Wallace, *op. cit*., p. 416.
[28] A. Banciu, op. cit., p. 270.
[29] Vezi W. Wallace, *op. cit*., pp. 417-418.
[30] C. R. Ancuța, *op. cit*., pp. 45-50.

organism nou creat a fost *Unitatea de Planificare a Politicii și de Avertizare Timpurie* (Policy Planning and Early Warning Unit), compusă din specialiști provenind din statele membre, Consiliul UE, Comisia Europeană și din UEO și aflată în subordinea Înaltului Reprezentant pentru PESC. În cadrul negocierilor, Franța a susținut crearea postului de Înalt Reprezentant pentru PESC pe considerentul că acesta ar putea oferi continuitate conducerii în cadrul UE, pe care președinția rotativă și *troica* erau incapabile să o asigure. Guvernele statelor mici au suspectat că aceasta era o încercare de consolidare a dominației statelor mari în cadrul PESC, dominație deja evidentă în cadrul „Grupului de Contact" pentru Bosnia,[31] unde britanicii, francezii, germanii și italienii au participat alături de Rusia și SUA. Guvernul conservator britanic, concentrat în mod hotărât asupra măsurilor „practice", a văzut postul de Înalt Reprezentant ca fiind mai potrivit pentru un înalt funcționar integrat în secretariatul Consiliului, decât pentru o personalitate politică; guvernul german a fost de acord, nedorind să creeze o concurență de statut cu miniștrii de Externe naționali[32]. Pentru a asigura implementarea PESC, Tratatul a prevăzut crearea mai multor comitete noi: Comitetul Militar al UE (EUMC), Personalul Militar al UE (EUMS), Grupul Militaro-Politic și Comitetul pentru aspecte civile de gestionare a crizelor.

Tratatul de la Amsterdam a prevăzut formularea graduală a unei politici comune de apărare în cadrul PESC. Această politică de apărare comună viza o apărare comună în cazul în care Consiliul European ar decide astfel, urmând ca decizia respectivă să fie adoptată și ratificată de către cele 15 state membre. Cu toate acestea, s-a menționat că PESC nu afectează natura specifică a politicilor de securitate și apărare a statelor membre, ea fiind compatibilă și cu politica dusă de NATO. Tratatul de la Amsterdam a stabilit și relațiile între UE și UEO, dintre UEO și NATO[33]. Potrivit dispozițiilor din Tratat, Uniunea Europeană va putea recurge la UEO în scopul armonizării și aplicării deciziilor/acțiunilor Uniunii cu implicații în domeniul apărării. UEO a devenit practic, aripa militară a UE, fiind însărcinată să elaborareze și să pună în practică deciziile cu consecințe militare. Dacă la Maastricht UEO a devenit „braț înarmat al UE și pilon european al NATO", Tratatul de la Amsterdam a consfințit rolul UEO în implementarea deciziilor PESC a UE. Prevederile sale au însemnat o erodare mai accentuată a autonomiei statelor membre, inclusiv a celor 4 — Austria, Finlanda, Irlanda și Suedia — care fuseseră neutre mai mult timp[34]. Mai mult, Tratatul de la Amsterdam a integrat răspunderea UEO pentru „sarcinile Petersberg", în UE. Cu toate acestea, Tratatul de la Amsterdam nu a adus îmbunătățiri majore pentru dinamizarea PESC și nu a rezolvat problema primatului politic asupre UEO în materie de securitate și apărare[35].

---

[31] Grupul de contact pentru Bosnia elaborase un plan în vederea restabilirii păcii în Bosnia, care nu s-a materializat și care a dus la o înăsprire a sancțiunilor contra Serbiei și Muntenegrului și ridicarea embargoului armamentului pentru Bosnia-Herțegovina.

[32] Susan S. Nello, *op. cit*., p. 408.

[33] Călin R. Ancuța, *op. cit*., pp. 50-54.

[34] Steven P. McGiffen, *Uniunea Europeană — Ghid critic,* RA Monitorul Oficial, București, 2007, p. 52.

[35] Adrian Năstase, *Europa quo vadis? — Spre o Europă unită*, R.A. Monitorul Oficial, București, 2003, p. 101.

La 22 iulie 1997, Reuniunea de la Bruxelles a Consiliului Ministerial al UEO a adoptat Declarația referitoare la „Rolul UEO și relațiile sale cu UE și NATO". Această etapă de cristalizare a unei politici de securitate și apărare o încheiem cu *Declarația de la Rhodos,* din mai 1998, care, referitor la relațiile UEO cu UE și NATO asupra securității europene, a constatat definitivarea tuturor instrumentelor operaționale care vor permite UEO să organizeze și să desfășoare operațiuni militare sub conducere proprie[36].

Lansarea PESA și primele misiuni civile și militare conduse de UE

Dezvoltarea dimensiunii de securitate și apărare în această perioadă a fost influențată de trei evenimente externe majore: războiul din Kosovo (1998-1999), intervenția din Afganistan (2001) și mai ales cu atentatele teroriste din septembrie 2001. Consecințele acestor evenimente au dus la întărirea cooperării privind apărarea; alocarea de capacități autonome de gestionare a crizelor civile și militare; îmbunătățirea capacităților militare europene. Impactul conflictului din Kosovo a fost un element crucial în aceste evoluții post-Amsterdam către o politică europeană de securitate și apărare. La sfârșitul anului 1998, când conflictul din Kosovo se înăsprise, diferențele dintre Europa și SUA au fost din nou evidente. Administrația americană era în favoarea utilizării exclusive a forțelor aeriene, unde aveau un rol dominant. Franța și Marea Britanie au fost dispuse să folosească forțele terestre[37]. În paralel cu evoluțiile din Kosovo, Marea Britanie s-a deplasat acum din poziția de „codaș" spre cea de „lider" în promovarea integrării europene a apărării. În mod tradițional, M. Britanie s-a ținut deoparte de perspectiva apărării europene, considerând că singura apărare posibilă a Europei este cea atlantică. Odată cu venirea la putere a laburistului T. Blair (1 mai 1997) s-a produs un progres real și prudent al Marii Britanii în direcția UE. În octombrie 1998, Tony Blair a avansat câteva propuneri referitoare la o cooperare mai strânsă în domeniul apărării care s-au concretizat în *Declarația franco-britanică*, declarație care a dezamorsat divergențele mai vechi asupra cooperării în domeniul apărării și a adus schimbări în acest sens. Eforturile Franței și Germaniei în direcția politicii de apărare s-au lovit în mod constant de opoziția Marii Britanii, adepta metodei interguvernamentale, refractară la renunțarea la atribuțiile naționale în acest domeniu și promotoare a unor relații privilegiate cu SUA. Decizia Marii Britanii de a se deschide unei cooperări europene în materie de apărare colectivă a fost foarte importantă pentru evoluțiile ulterioare în acest domeniu.

Astfel, la Summit-ul de la Saint-Malo din 3-4 decembrie 1998, în *Declarația franco-britanică asupra apărării europene* (semnată de J. Chirac și T. Blair), s-a afirmat voința politică a UE de a avea „capacitate autonomă de acțiune, spri-

---

[36] În acest sens, vezi A. Banciu, *op. cit*., p. 270.

[37] Cu acest prilej, Tony Blair, prim-ministrul britanic, a fost șocat să descopere cât de reduse erau forțele pe care aliații europeni erau capabili să le mobilizeze în caz de urgență și cât de dependenți erau de transporturile și comunicațiile americane.

jinită de forțe militare credibile, pentru a răspunde crizelor internaționale“[38]. Practic, s-a insistat pentru capacitatea militară și politică autonomă a UE, atât din punct de vedere instituțional (procesul de luare a deciziilor) cât și militar (planificare, structuri de forță). Toate aceste propuneri au reprezentat startul apărării europene și au stat la baza deciziilor adoptate în cadrul Consiliului European de la Helsinki din decembrie 1999.

În urma deteriorării situației din Kosovo[39], Serbia a devenit ținta forțelor aliaților NATO. La 23 martie 1999, NATO a declanșat bombardamente aeriene contra Serbiei pentru a constrânge acest stat să accepte autonomia Kosovo-ului. În cele din urmă, la 9 iunie 1999, Serbia a cedat, iar Kosovo a fost plasată sub administrarea civilă a ONU. Criza din Kosovo a ridicat din nou chestiunea implicării UE, dar nici de această dată Uniunea nu s-a impus ca un protagonist cu greutate în ex-Iugoslavia. În urma unei inițiative a lui Jacques Chirac, Uniunea a solicitat să fie însărcinată cu administrarea interimară din Kosovo. În final, Uniunea a primit misiunea să finanțeze reconstrucția Kosovo[40]. Alianța a acționat cu KFOR (soldați americani, britanici, francezi, germani, ruși). La 18 februarie 2000 au sosit în Kosovo primii reprezentanți ai Eurocorp-ului (instituție europeană de securitate) care, la 18 aprilie 2000, au preluat întreaga autoritate KFOR și au constituit nucleul cartierului general KFOR III[41].

Consiliul Nord-Atlantic care s-a reunit la Washington, în aprilie 1999, pentru a sărbători cea de-a 50-a aniversare a Alianței Atlantice a lansat al doilea *Concept Strategic* post-Război Rece al NATO, intitulat „Politica Alianței în secolul al 21-lea“, conform căruia „identitatea europeană de securitate și apărare va continua să fie dezvoltată în cadrul NATO. Acest proces va necesita o cooperare strânsă între NATO, UEO și dacă este cazul UE“. Conceptul a pus accent pe indivizibilitatea securității europene și nord-americane, pe capacități militare efective, pe dezvoltarea identității de securitate și de apărare în cadrul Alianței, pe prevenirea conflictelor și a rezolvării crizelor, pe parteneriat, cooperare și dialog, dar și pe lărgirea controlului asupra armamentului, pe dezarmare și neproliferare[42].

Conceptul de PESA s-a cristalizat în cadrul Consiliului European reunit la Köln (3-4 iunie 1999). În „Raportul privind întărirea politicii comune europene pentru securitate și apărare“, adoptat de Consiliu, s-a prevăzut dezvoltarea PESA în cadrul PESC. Astfel, UE a fost dotată cu capacitate militară autonomă (transferul capabilităților UEO la UE), folosită în afara teritoriului pentru gestionarea crizelor exterioare, pe baza misiunilor de tip Petersberg, fără participarea SUA și fără să recurgă la resursele și structurile NATO[43]. Practic, s-a propus integrarea cât mai rapidă a UEO în UE, ca o primă etapă și ulterior crearea unei armate

---

[38] P. M. Defarges, *op. cit.,* p. 195, și www. europa.eu.int.

[39] În 1998, trupele sârbe au început acțiunile militare în Kosovo, ceea ce a provocat un exod al populației civile care se temea de abuzuri și purificări pe criterii etnice. În 1999, trupele NATO au atacat Iugoslavia fără mandat ONU, ca răspuns la intervenția sârbă din Kosovo.

[40] P. M. Defarges, *op. cit*., p. 221.

[41] A se vedea: G. Poede, *op. cit*. p. 107, și Elisabeth Pond, *Renașterea Europei*, Editura Pandora-M, Târgoviște, 2003, p. 201-216.

[42] L. Mureșan, *op. cit*., p. 21, și G. Poede, *op. cit*., p. 74.

[43] A. Năstase, *op. cit*., p. 101.

europene — Forța Europeană de Reacție Rapidă. Liderii nord-europeni au considerat că episodul Kosovo a confirmat pe deplin necesitatea și chiar urgența afirmării unei *Europe a Apărării*, care să acționeze fie în sânul Alianței Atlantice, fie de manieră autonomă, în funcție de natura crizelor.[44] S-a decis, de asemenea, formarea unui Comitet Militar și a unui Comitet Politic și de Securitate. Javier Solana Madariaga a fost numit în funcția de Înalt Reprezentant pentru PESC (pentru un mandat de 5 ani)[45]. Nominalizarea lui J. Solana, fost ministru spaniol de Externe și secretar general al NATO care prezidase în timpul bombardării Iugoslaviei, a fost în același timp adecvată și simbolică. Secretarii generali ai NATO au fost mereu europeni, fiind acceptați de Statele Unite ca *interlocuteures* în numele aliaților săi; Solana era deja bine cunoscut și apreciat la Washington. George Robertson, ministrul britanic al Apărării, care a jucat un rol cheie în promovarea inițiativei franco-britanice, i-a urmat lui Solana ca secretar general al NATO[46]. Față de aceste decizii din cadrul UE, reacțiile de la Washington inițial au fost atât pro cât și contra: administrația Clinton a sprijinit în mod public europenizarea mai puternică a NATO, dar a avertizat asupra pericolului ca o asemenea inițiativă să fie greșit concepută sau gestionată.

Consiliul European de la Helsinki din 10-11 decembrie 1999 a marcat o avansare în acest domeniu. Șefii guvernelor statelor membre au decis să pună în practică orientările *Declarației de la Köln* și au subliniat necesitatea înființării unei capacități militare europene, care să întreprindă întreaga gamă de *sarcini Petersberg*. La Helsinki s-au pus fundamentele mecanismelor instituționale ale apărării europene — componenta militară.

Decizia cea mai importantă adoptată la Helsinki din punct de vedere militar, a constituit-o stabilirea unui *Obiectiv Global* (Headline Goal) pentru acțiunile de apărare europeană. Potrivit acestuia, guvernele UE s-au angajat în mod colectiv să constituie până la sfârșitul anului 2003 o *Forță Europeană de Reacție Rapidă* cu un efectiv de minimum 60.000 soldați (15 brigăzi), „autonomă militar, cu capacități de comandă, control și informații, logistică și alte servicii de sprijin de luptă, și în plus, după caz, elemente aeriene și navale pentru operațiuni dincolo de granițele lor", care să poată fi mobilizați în termen de maxim 60 de zile și desfășurați în zona de conflict pe o perioadă de un an de zile[47]. Această forță va putea fi folosită atât pentru misiuni ale UE, cât și ale NATO[48]. La nivel instituțional, s-a hotărât crearea unor organisme politice și militare permanente: Comitetul Politic și de Securitate (COPS), Comitetul Militar al UE (EUMC), Statul Major Militar (EUMS)[49]. Aceste instituții sunt asemănătoare celor existente în structura NATO.

SUA au susținut un proces paralel prin intermediul NATO, și anume *Inițiativa privind Capacitatea de Apărare*, care s-a concentrat pe o agendă similară.

---

[44] A. Banciu, *op. cit.*, p. 270.

[45] De acum exista un acord general cu privire la faptul că noul Secretar General și Înalt Reprezentant PESC trebuia să fie mai degrabă o personalitate politică majoră decât un funcționar.

[46] W. Wallace, *op. cit*., p. 420.

[47] C.R. Ancuța, *op. cit*., p. 278-279.

[48] A. Banciu, *op. cit*., p. 270.

[49] Aceste organisme au fost create în baza Deciziilor Consiliului European din 22 ianuarie 2001. COPS a început să funcționeze din 22 ianuarie 2001 și a fost considerat puntea de legătură între PESC și PESA, EUMC a început să funcționeze abia la 9 aprilie 2001, iar EUMS din 11 iunie 2001.

Totuşi, niciunul dintre aceste procese nu a avut un impact simţitor asupra guvernelor statelor membre. Evolutiv, s-a plecat de la proiecte diferite, IESA ca proiect NATO şi PESA ca proiect UE, cu interacţiuni între ele. Între timp, ponderea soldaţilor americani în Kosovo a scăzut, iar numărul ţărilor europene participante a crescut: letoni, estoni, austrieci, polonezi, cehi şi alte trupe din statele candidate la UE. Doar guvernele britanic şi francez erau pregătite să proiecteze forţe militare în afara Europei pentru mai mult decât operaţiuni ONU de menţinere a păcii[50].

La 21 martie 2000, în cadrul Sesiunii speciale a Adunării Parlamentare şi Comitetului Permanent ale UEO de la Lisabona, a avut loc transformarea Adunării Parlamentare a UEO în Adunarea Europeană de Securitate şi Apărare.

Principalul aspect care l-a avut în vedere Consiliul European de la Santa Maria de Feira, din 19-20 iunie 2000, a fost dezvoltarea dimensiunii civile a PESA. S-a decis crearea unui mecanism civil de gestionare a crizelor, în principal forţe de poliţie care să susţină astfel de operaţiuni[51].

Ca o consecinţă a reuniunii de la Helsinki, Consiliului Ministerial al UEO care s-a întrunit la Marsilia, pe 13 noiembrie 2000, a decis încetarea activităţii UEO ca actor al gestionării crizelor. În urma acestei decizii, UEO[52] a rămas doar depozitara garanţiei art. V din Tratatul de la Bruxellles modificat, iar UE a preluat funcţiile active ale UEO, începând cu 1 iulie 2001: activităţile de formare şi consiliere în materie de poliţie în Albania, activităţile de dialog politic cu Rusia şi Ucraina, Forumul transatlantic etc[53]. Institutul de Studii Strategice din Paris şi Centrul de Sateliţi de la Torrejon, Spania, au trecut sub autoritatea UE, la 1 ianuarie 2002. UEO a rămas însă, în continuare un forum de dezbatere asupra securităţii şi apărării şi a menţinut funcţionale în acest scop, structuri precum Adunarea Europeană de Securitate şi Apărare şi Grupul Vest-European de Armamente. S-a aprobat şi crearea celor trei organisme politico-militare europene permanente hotărâte la Helsinki precum şi înfiinţarea Forţei de Reacţie Rapidă (FRR), structură militară menită să îndeplinească *Obiectivul Global*.

O nouă etapă a procesului de consolidare a capacităţilor militare ale UE de gestionare a crizelor, în vederea îndeplinirii *Obiectivului Global*, a fost marcată de Conferinţa pentru Angajarea Capacităţilor Militare de la Bruxelles, din 20-21 noiembrie 2000. Au fost făcute propuneri concrete privind participarea cu forţe şi mijloace la Forţa Europeană de Reacţie Rapidă[54]. Declaraţia de angajare a capacităţilor militare s-a constituit într-o anexă a Raportului Consiliului European de la Nisa, dobândind forţa juridică necesară transpunerii în practică.

---

[50] O mică forţă britanică a restabilit ordinea în Sierra Leone în 2001, după ce o forţă ONU de peste 17.000 de soldaţi a eşuat în a controla războiul civil.

[51] Obiectivul prioritar era crearea până în anul 2003 a unei forţe civile de reacţie rapidă formată din circa 5000 de ofiţeri de poliţie care să fie capabilă să desfăşoare 1.000 dintre ei, în termen de 30 zile, pentru gestionarea crizelor în domenii precum: activităţi poliţieneşti, ajutor umanitar, activităţi de căutare, salvare, supravegherea alegerilor, respectarea drepturilor omului.

[52] În 2000, UEO cuprindea patru categorii de state (în total 28): 10 membri plini (Germania, Spania, Belgia, Olanda, Franţa, Grecia, Italia, Luxemburg, Portugalia şi M. Britanie — atât membre ale UE cât şi ale NATO), 6 membri asociaţi (care aparţineau şi NATO), 5 observatori (care aparţineau şi UE) şi 7 asociaţi parteneri (care nu erau membre ale niciunei structuri, dar aveau semnate acorduri europene cu UE).

[53] L. Mureşan, *op. cit*., p. 24.

[54] Miniştrii de apărare ai UE au promis contribuţii naţionale pentru Forţa de Reacţie Rapidă prevăzute în *obiectivul global*. Contribuţiile naţionale voluntare au realizat un fond comun de peste 100.000 de persoane, aproximativ 400 de avioane de luptă şi 100 de nave. Forţa de Reacţie Rapidă a fost creată la 26 februarie 2001.

Consiliul European de la Nisa din 7-9 decembrie 2000, care a marcat încheierea CIG lansată pentru revizuirea Tratatului de la Amsterdam, a decis ca cele trei structuri permanente ale UE (COPS, EUMC şi EUMS) care au fost create la Helsinki, să fie încorporate în Tratatul de la Nisa (intrat în vigoare la 1 februarie 2003).

Paşi importanţi în conslidarea proiectului de apărare europeană au fost făcuţi în cadrul Reuniunii de la Göteborg, din 15-16 iunie 2001. Consiliul European s-a axat pe discutarea problemelor de întărire a capacităţilor militare şi a decis să se ia măsuri suplimentare pentru a fi remediate deficienţele existente. Singura acţiune concretă a fost elaborarea *Planului de acţiune europeană asupra capacităţilor*, care a fost adoptat în decembrie 2001 şi viza realizarea de către forţele destinate PESA a câtorva obiective: mobilitate strategică, capacitate de proiecţie, flexibilitate, eficienţă operaţională[55].

Chiar dacă realizările ultimilor ani în elaborarea unei strategii coerente de politică externă şi de apărare au fost lente, au fost totuşi constante. Dificultăţile de construire a unei politici comune în domeniul apărării au fost puse, cel mai adesea, pe seama divergenţelor dintre statele membre. Opoziţia Marii Britanii în ceea ce priveşte dezvoltarea PESA ca structură autonomă şi relaţiile acesteia cu NATO, şi în special cu SUA, a fost cea mai evidentă. În ultimii ani, M. Britanie şi-a apropiat poziţia de cea a altor state europene şi a avut mai multe abordări comune cu Franţa şi Germania (ţări considerate „motorul" apărării europene) referitor la anumite aspecte ale PESA. Iniţiativa creării unei politici europene comune de apărare nu a apărut din voinţa europenilor de a contesta autoritatea SUA/NATO în acest domeniu, ci, aşa cum rezultă şi din documentele oficiale, pentru că s-a dorit creşterea rolului UE pe scena relaţiilor internaţionale. Relaţiile PESA cu NATO şi SUA sunt astfel esenţiale în ceea ce priveşte apărarea europeană. Relaţia dintre Alianţa Atlantică şi Uniune nu poate fi decât una de complementaritate şi cooperare. Uniunea este dependentă de tehnica şi instrumentele militare, precum şi de capacităţile de planificare ale NATO, în timp ce Alianţa poate să valorifice experienţa europeană din operaţiunile civile multilaterale de menţinere şi construcţie a păcii.

Toate încercările europenilor din ultima perioadă de a construi o structură autonomă de apărare demonstrează existenţa unor obstacole serioase, atât din punct de vedere politic, cât mai ales militar (al capacităţilor militare de care dispune UE). Dacă, din punct de vedere politic, aspectele abordării unei structuri europene de apărare s-au conturat într-o viziune coerentă de cooperare între statele membre ale UE, între Uniune şi NATO sau SUA, în privinţa aspectelor militare (nivelul capacităţilor militare, tehnica militară, finanţarea) sunt necesare investiţii majore în capabilităţi şi reorganizare, pentru o integrare reală.

Cooperarea europeană în domeniul politicii externe a mers mult dincolo de cadrul diplomaţiei statelor suverane, dar a rămas încă departe de a fi o politică unică, cu instrumente diplomatice, financiare şi militare integrate[56]. Într-o lume în care puterea nu mai este în mod necesar o garanţie de securitate, UE trebuie să fie în măsură să reacţioneze rapid, în situaţii precise, în momentul în care ele survin, folosindu-se în mod adecvat de instrumentele de care dispune.

---

[55] http://iss-eu.org/chaillot/bk2003.pdf.
[56] W. Wallace, op. cit., p. 429-430.